

Aleksandra BINEK

 <https://orcid.org/0009-0009-1459-3672>

Uniwersytet Łódzki

e-mail: aleksandra.binek@edu.uni.lodz.pl

WALORY TURYSTYCZNE GMINY MAKÓW¹

1. Wprowadzenie

Turystyka odgrywa coraz ważniejszą rolę w rozwoju lokalnym. Szczególne znaczenie może mieć rozwój turystyki na obszarach wiejskich, które coraz częściej postrzegane są jako atrakcyjna alternatywa dla zatłoczonych popularnych miejsc i dużych miast.

Podmiotem artykułu jest gmina Maków, przedmiotem natomiast jej walory turystyczne. Przez pojęcie walorów turystycznych rozumie się „specyficzne cechy i elementy środowiska naturalnego oraz przejawy działalności człowieka, które stanowią przedmiot zainteresowania turystów” (Lijewski i in., 2002, s. 16). Istotny jest także podział Rogalewskiego (1980), który wskazał trzy grupy walorów turystycznych:

- wypoczynkowe – służące regeneracji sił fizycznych i psychicznych;
- atrakcyjne krajoznawczo – walory przyrodnicze, kulturowe oraz dotyczące współczesnych osiągnięć człowieka;
- specjalistyczne – umożliwiające uprawianie turystyki specjalnej.

Ze względu na charakter badanego obszaru obserwuje się rozwój turystyki wiejskiej, stanowiącej:

[...] ogół zjawisk turystycznych występujących na obszarach funkcjonalnie wiejskich, tzn. takich, w obrębie których jest prowadzona działalność rolnicza. Pojęciem tym są objęte zarówno pobyty w różnego rodzaju obiektach zakwaterowania zbiorowego zlokalizowanych w obrębie wsi, jak i w indywidualnych obiektach rekreacyjnych – drugich domach (Mika, 2007b, s. 331).

¹ Artykuł został opracowany na podstawie pracy licencjackiej autorki *Walory turystyczne gminy Maków*, napisanej pod kierownictwem dr Beaty Krakowiak w Instytucie Geografii Miast, Turyzmu i Geoinformacji na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego (Binek, 2025).

Mika (2007b) wyjaśnia, że uczestnicy turystyki wiejskiej realizują różne formy rekreacji oraz aktywności turystycznej, obejmujące liczne sposoby spędzania wolnego czasu, takie jak wędrówki piesze, wycieczki rowerowe czy jazdę konną, które umożliwiają bezpośredni kontakt z przyrodą i krajobrazem wsi. Ten rodzaj turystyki sprzyja również rozwijaniu pasji sportowych, poznawaniu kultury ludowej oraz lokalnej tradycji. Ważnym elementem jest także nawiązywanie relacji z mieszkańcami wsi, poznawanie charakteru życia na obszarach wiejskich oraz korzystanie z dobrodziejstw naturalnej, zdrowej żywności.

Na terenie gminy Maków ma szansę rozwijać się również turystyka krajoznawcza, będąca „[...] formą turystyki, w której głównym celem podróży jest zwiedzenie określonego obiektu, miejsca, miejscowości czy regionu” (Mika, 2007a, s. 226). Jest to rodzaj turystyki poznawczej i wiąże się głównie z poznawaniem kraju ojczystego, a jej podstawą są walory przyrodnicze i antropogeniczne. „Wśród naturalnych dóbr (walorów) turystycznych, dających turystyce pełnię satysfakcji, wymienia się, z punktu widzenia ich roli, klimat, ukształtowanie powierzchni i bogactwa naturalne” (Gaworecki, 2003, s. 125). Również „[...] produkty pracy ludzkiej jako składnik walorów turystycznych stanowią ważną motywację turystyczną. W literaturze są one nazywane walorami turystycznymi środowiska antropologicznego” (Gaworecki, 2003, s. 126). Rogalewski (1980), nawiązując do podziału turystyki krajoznawczej, wyróżnił następujące walory krajoznawcze:

- charakterystyczne zespoły krajobrazowe i osobliwości przyrody określane mianem walorów środowiska przyrodniczego;
 - folklor, obrzędy ludowe, dzieła ludowej sztuki plastycznej, relikty ludowej kultury materialnej zwane walorami tradycyjnej kultury ludowej;
 - zabytki architektury, budownictwa, sztuk plastycznych, kultury materialnej, pamiątki historyczne, czyli walory dóbr kultury;
 - charakterystyczne obiekty i przejawy współczesnej techniki, gospodarki, nauki i kultury, tj. walory współczesnych osiągnięć ludzkości.
- Wyróżnia się cztery cele turystyki krajoznawczej:
- przybliżenie historii;
 - realizację planów edukacyjnych;
 - uwrażliwienie na otoczenie;
 - ochronę środowiska przyrodniczego i kulturowego (Mika, 2007a).

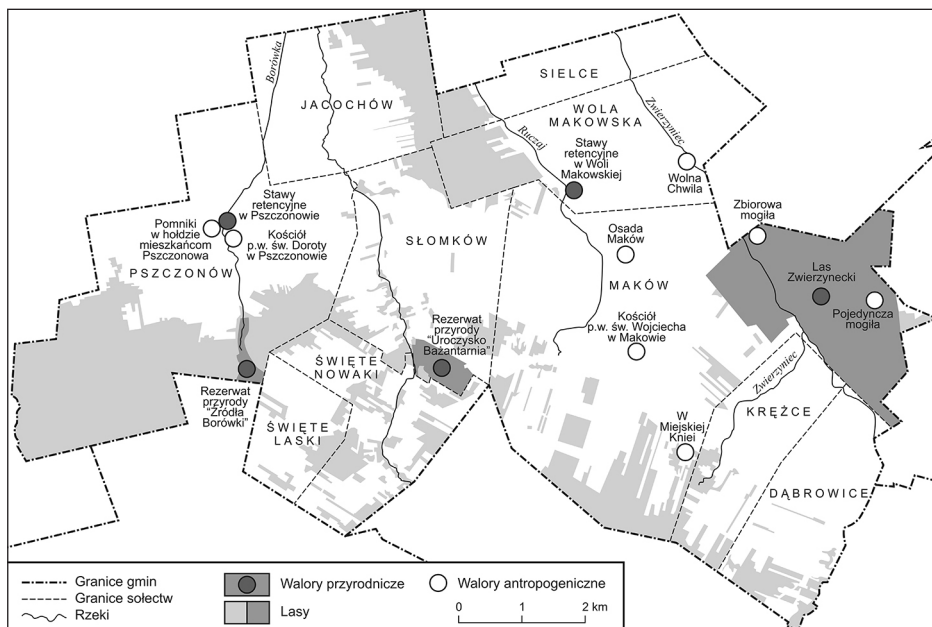
Głównym celem przeprowadzonych badań jest zatem identyfikacja i analiza walorów turystycznych – przyrodniczych i antropogenicznych. Ważnym elementem pracy jest również zaproponowanie nowego wydania kulturalno-turystycznego, które mogłoby wzbogacić ofertę regionu

i przyczynić się do promocji gminy. Zakres czasowy realizacji badań prowadzonych na terenie gminy Maków obejmował okres od czerwca 2024 r. do kwietnia 2025 r.

2. Metody badań

Przeprowadzone badania opierały się przede wszystkim na inwentaryzacji walorów turystycznych gminy (przyrodniczych i antropogenicznych) oraz gospodarstw agroturystycznych. Inwentaryzacja miała na celu zgromadzenie danych na temat aktualnego stanu zagospodarowania turystycznego oraz potencjalnych zasobów, które mogłyby zostać wykorzystane w promocji turystyki. Do zrealizowania badania wykorzystano kartę inwentaryzacyjną, która zawierała podstawowe dane identyfikacyjne oraz cechy charakteryzujące dany obiekt. Uwzględniono w niej: miejscowość, nazwę i rok powstania obiektu, jego położenie w obrębie miejscowości oraz dostępność komunikacyjną, rodzaj waloru (przyrodniczy czy antropogeniczny), cechy charakterystyczne miejsca, powierzchnię, otoczenie, formę ochrony, a także oznakowanie i dostęp do informacji turystycznej. Badanie to pozwoliło na dokładną ocenę stanu infrastruktury, dostępności oraz ogólnej atrakcyjności obszarów i miejsc, a także na zebranie wiarygodnych i aktualnych informacji, które trudno byłoby uzyskać wyłącznie na podstawie źródeł wtórnych. W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji opracowana została mapa walorów turystycznych gminy Maków (rysunek 1, s. 80), która stanowi podsumowanie zebranych danych i prezentuje rozmieszczenie najważniejszych walorów przyrodniczych i antropogenicznych.

Uzupełnieniem inwentaryzacji były wywiady częściowo ustrukturyzowane, przeprowadzone ze wszystkimi właścicielami gospodarstw agroturystycznych, które są jedynymi tego typu obiektami w gminie. Są to: Osada Maków, W Miejskiej Kniei i Wolna Chwila. Wywiady miały na celu uzyskanie dokładnych informacji na temat zakresu działalności. Każdemu z właścicieli zadano pięć podstawowych pytań: o to, jak długo prowadzona jest działalność i skąd wziął się na nią pomysł, jakie usługi wchodzi w skład oferty, o typ przyjmowanych gości oraz o dalsze plany związane z rozwojem działalności. Kolejne swobodne pytania zależały od kontekstu rozmowy i cech miejsca. Wywiady miały charakter rozmowy bezpośredniej. Dzięki odpowiedziom udzielonym przez osoby bezpośrednio zaangażowane w rozwój turystyki możliwe było nie tylko poznanie faktów dotyczących działalności właścicieli gospodarstw, ale również ich motywacji i indywidualnych doświadczeń.

Rysunek 1. Walory turystyczne gminy Maków

Źródło: opracowanie własne

Analiza dostępnej literatury przedmiotu i stron internetowych pozwoliła na zebranie danych o walorach turystycznych gminy oraz uzyskanie teoretycznego kontekstu dla omawianego zagadnienia.

W celu zgłębienia podjętego tematu, aby poznać opinię lokalnej społeczności na temat turystycznej atrakcyjności gminy Maków, przeprowadzono także badanie ankietowe wśród jej mieszkańców. Wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety, który był anonimowy i dostępny internetowo oraz składał się z pytań otwartych i zamkniętych. Zawarto w nim pytania dotyczące postrzegania obiektów i obszarów przyciągających turystów, wydarzeń mogących zwiększyć ruch turystyczny oraz dostępności komunikacyjnej. Respondenci zostali również poproszeni o wskazanie grup społecznych, które potencjalnie mogą być zainteresowane odwiedzeniem gminy. Dodatkowo kwestionariusz obejmował pytania odnoszące się do kontaktu mieszkańców z turystami oraz oceny promocji gminy Maków jako destynacji turystycznej. Ważną częścią ankiety były pytania otwarte, w których mieszkańcy oceniali przydatność dla rozwoju turystyki nowego obiektu noclegowego i nowego wydarzenia, a także proponowali własne zmiany.

W badaniu prowadzonym od 4 października do 21 listopada 2024 r. wzięło udział 107 respondentów. Struktura płci ankietowanych pokazuje przewagę kobiet – 65% ogółu ankietowanych. Mężczyźni stanowili 35%. Taka proporcja może wskazywać na większe zaangażowanie kobiet w sprawy lokalne. Jeśli chodzi o wiek, to najliczniejszą grupą byli młodzi dorośli – od 18 do 30 lat (ok. 40% całej próby). Kolejne grupy to osoby w wieku od 46 do 60 lat (23%), od 31 do 45 lat (21%), powyżej 61. roku życia (12%) i najmłodsi – poniżej 18 lat (4%). W badaniu wzięli udział przedstawiciele wszystkich grup wiekowych, ale dominowali mieszkańcy młodszy i w średnim wieku. Nieduży odsetek osób starszych i niepełnoletnich może wynikać z ograniczonego dostępu do badania (ankieta internetowa) lub mniejszego zainteresowania poruszonym tematem.

Wykształcenie respondentów również prezentuje interesujący obraz gminy. Połowa badanych ma wykształcenie wyższe, kolejne 39% to osoby z wykształceniem średnim, 9% podało wykształcenie zawodowe, a ok. 2% podstawowe. Takie dane wskazują, że mieszkańcy gminy Maków w dużej mierze są osobami dobrze wykształconymi, co może przekładać się na poziom aktywności społecznej oraz chęć uczestnictwa w życiu gminy.

Podczas analizy statusu zawodowego uczestników okazało się, że największą grupą były osoby aktywne zawodowo, czyli ok. 62% badanych. Studenci stanowili 23%, natomiast emeryci – 10%. Uczniowie i osoby bezrobotne to odpowiednio: 3% i 2%. Taki rozkład pokazuje, że w badaniu wzięli udział przede wszystkim ludzie aktywni, zarówno zawodowo, jak i edukacyjnie, i ta aktywność może mieć wpływ na ich poglądy.

Podana charakterystyka wskazuje na zaangażowanie młodszej i wykształconej części społeczności, które może oddziaływać na rozwój gminy Maków. Jednocześnie niezbyt liczna reprezentacja osób starszych i najmłodszych sugeruje potrzebę poszukiwania innych sposobów na dotarcie do nich i zainteresowanie ich podjętym tematem. Uzyskane dane opracowano metodą analizy statystycznej z wykorzystaniem rozkładów procentowych. Warto jednak zauważyć, że nie wszyscy respondenci wykazali chęć szczegółowego wypowiedzania się w pytaniach otwartych. W niektórych przypadkach odpowiedzi ograniczyły się do pojedynczych znaków, takich jak kropka lub wpisano losowe słowa, co może świadczyć o braku zaangażowania lub trudności z udzieleniem odpowiedzi, ale sytuacje te nie miały istotnego wpływu na wartość zebranego materiału.

3. Charakterystyka gminy Maków

Gmina Maków położona jest we wschodniej części województwa łódzkiego, w powiecie skierniewickim. Graniczy ze Skierniewicami oraz gminami: Lipce Reymontowskie, Łyszkowice i Godzianów. Najstarsza wzmianka o osadnictwie na terenie obecnej gminy pochodzi z 1339 r. i dotyczy wsi Maków, a zatem sięga okresu średniowiecza (Józefek, 2010).

Dzisiaj gmina Maków zajmuje powierzchnię 82,97 km², na której dominują tereny rolnicze. W granicach ustalonych w 1983 r. gmina funkcjonuje do dziś i obejmuje 10 sołectw: Maków, Dąbrowice, Krężce, Święte, Słomków, Sielce, Pszczonów, Wola Makowska, Jacochów i Maków-Kolonia.

Gmina jest dobrze skomunikowana, leży na skrzyżowaniu kluczowych tras, a infrastruktura drogowa jest cały czas rozwijana. W odległości 10 km znajduje się autostrada A2, a przez gminę przebiega linia kolejowa łącząca Łódź i Warszawę, z przystankami osobowymi w Makowie i Dąbrowicach.

Aktywność kulturalną wspierają różne stowarzyszenia społeczne, m.in. orkiestra dęta przy Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) w Makowie, koła gospodyń wiejskich, Klub Seniora MAK, Gminna Biblioteka Publiczna w Makowie. W gminie działają także zespoły OSP oraz świetlice wiejskie.

W zakresie edukacji gmina oferuje usługi kilku placówek oświatowych – gminnego przedszkola z oddziałami i pięciu szkół podstawowych. Ponadto inwestuje w infrastrukturę sportową i rekreacyjną, udostępniając mieszkańcom place zabaw, siłownie zewnętrzne oraz boiska (Urząd Gminy Maków, 2015). Nowoczesna hala sportowa, otwarta w 2020 r., stanowi ważny element rozwoju lokalnej infrastruktury. W gminie aktywnie działają stowarzyszenia sportowe, m.in. zajmujące się piłką nożną i tenisem stołowym. Przez teren gminy przebiegają szlaki rowerowe: Śladami Reymonta, Szlak Kultury Janisławickiej i Ptaki Okolic Skierniewic, które zachęcają do aktywności na świeżym powietrzu.

Gmina utrzymuje międzynarodowe kontakty z regionem Moletu na Litwie, gminą Purgstall w Austrii oraz miastem Ludza na Łotwie. W 2009 r. gmina Maków została uhonorowana tytułem laureata w rankingu samorządów „Rzeczypospolitej” w kategorii Najlepsza Gmina Wiejska, co stanowi znaczące wyróżnienie dla jej rozwoju i efektywności działania (Urząd Gminy Maków, 2010).

4. Walory przyrodnicze gminy Maków

Walory przyrodnicze gminy Maków odgrywają znaczącą rolę w kontekście rozwoju turystyki na tym obszarze. Dzięki inwentaryzacji w terenie oraz analizie źródeł wtórnych zidentyfikowano pięć miejsc będących walorami przyrodniczymi. Na terenie gminy występują takie formy ochrony przyrody, jak dwa rezerваты przyrody (Uroczysko Bażantarnia i Źródła Borówki) oraz Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Zwierzyniec Królewski, położony w lesie Zwierzyniec na granicy między Makowem a Skierniewicami. Walorami przyrodniczymi są także stawy retencyjne w Pszczonowie i w Woli Makowskiej. Każde z tych miejsc może zaskoczyć potencjalnego odwiedzającego czymś innym, zwłaszcza jeśli jest on otwarty i wrażliwy na otaczającą go naturę oraz poszukuje aktywnego wypoczynku, np. turystyki rowerowej czy pieszej.

Uroczysko Bażantarnia to rezerwat utworzony w 1982 r., który obejmuje 45,06 ha lasu o zróżnicowanych zbiorowiskach: grądach, dąbrowach świetlistych, olsach i łęgach jesionowo-olszowych (*Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego*, 1982). Szczególnym wyróżnikiem tego obszaru jest skupisko ponad 90 okazałych dębów szypułkowych (Grzyl i Woziwoda, 2007), z czego aż połowa to pomniki przyrody (Gmina Maków, b.r.b.). Rezerwat ma bogatą historię, sięgającą końca XVIII w., gdy funkcjonowało tu królewskie, a następnie carskie miejsce polowań na bażanty (Dzięczkowski, 1969). Rezerwat Źródła Borówki, powołany w 1989 r., zajmuje 21,77 ha i chroni źródła cieku Borówka oraz otaczające je zbiorowiska leśne: bór sosnowy, bór mieszany i las grądowy (*Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych*, 1989). Obszar charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, którą tworzy głęboki wąwóz o trudno dostępnych, stromych zboczach.

Ważnymi miejscami są również stawy retencyjne: w Woli Makowskiej oraz w Pszczonowie. Stawy w Woli Makowskiej obejmują trzy zbiorniki oddzielone groblami, a największy z nich powstał w 2012 r. (Bednarek, 2012). Teren ten charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi wynikającymi z sąsiedztwa lasów i podmokłych obszarów, a także znaczeniem historycznym – odkryto tu cmentarzysko z epoki brązu. Stawy pełnią funkcję rekreacyjną i wędkarską (Stawy Wola Makowska [PZW Łódź], 2014), a lokalne koło wędkarskie organizuje zawody i opiekuje się tym terenem. Planowana modernizacja w ramach projektu rozwoju sieci szlaków rowerowych przewiduje m.in.: budowę punktu obserwacji ptaków, stancji wędkarskiej i strefy rekreacyjnej. Stawy retencyjne w Pszczonowie, położone w centrum wsi, również pełnią funkcję rekreacyjną i wędkarską.

Dzięki środkom Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego zostały wyposażone w moło, altanę, ławki, leżaki oraz infrastrukturę dostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych, co znacząco podniosło ich atrakcyjność.

Między gminą Maków a Skierniewicami znajduje się Las Zwierzyniecki, zarządzany przez Nadleśnictwo Skierniewice, którego znaczna część została objęta ochroną w ramach Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Zwierzyniec Królewski”, utworzonego w 1994 r. na powierzchni około 572 ha. Celem ochrony jest zachowanie różnorodnych siedlisk, starego drzewostanu, cennych gatunków fauny i flory oraz walorów historycznych i krajobrazowych. Teren rezerwatu ma długą historię – od średniowiecza należał do dóbr arcybiskupów gnieźnieńskich, a od XVII w. funkcjonował jako zwierzyniec łowiecki, wykorzystywany później przez carów. Świadectwem jego znaczenia była m.in. trasa Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, poprowadzona tak, aby ominąć las (Czech, 2014). Współcześnie las jest ważną przestrzenią rekreacyjną. Przebiega przez niego asfaltowa ścieżka rowerowa, utworzono miejsca odpoczynku, mosty nad ciekami wodnymi oraz parking przy stawach retencyjnych. Istotnym elementem zagospodarowania jest ścieżka edukacyjna „Zwierzyniec Królewski” z 13 tablicami informacyjnymi.

5. Walory antropogeniczne gminy Maków

Po przeprowadzonych badaniach wyróżniono osiem walorów antropogenicznych, z czego pięć stanowią obiekty materialne, natomiast trzy mają charakter wydarzeń. Na terenie gminy znajdują się dwa istotne obiekty sakralne o wysokiej wartości historycznej i kulturowej: kościół parafialny w Makowie oraz kościół parafialny w Pszczonowie. Świątynia w Makowie, wzniesiona w 1777 r. w stylu późnobarokowym, powstała na miejscu dwóch wcześniejszych kościołów drewnianych. Budowla charakteryzuje się nieukończonym projektem architektonicznym pochodzącym z Rzymu (nie wzniesiono dwóch bocznych wież – ich brak można odczytać z obecnego kształtu bryły, zamiast nich postawiono jedną wieżę, która jest niska i przysadzista) oraz barokowym krucyfiksem i cenną monstrancją z 1621 r. Kościół odegrał ważną rolę historyczną – w czasie I wojny światowej uniknął spalenia dzięki zdecydowanej postawie proboszcza (Gmina Maków, b.r.c.). Obiekt wraz z cmentarzem jest wpisany do rejestru zabytków (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi, 2026) i współcześnie stanowi istotny punkt na trasie Łowickiej Pieszej

Pielgrzymki. Drugi z kościołów znajduje się w Pszczonowie, gdzie parafia funkcjonuje od przeł. XIII i XIV w. Obecna świątynia ma cechy gotyckie i neogotyckie. W jej wnętrzu znajdują się m.in.: sklepienie gwiaździste, neogotycki ołtarz główny oraz organy Leopolda Blomberga. Wzniesiona została także dzwonnica. Kościół był świadkiem ważnych wydarzeń religijnych, np. kryzysu mariawickiego na początku XX w. (Staniszewski, b.r.). Zyskał popularność jako miejsce realizacji ekranizacji *Chłopów* Władysława Reymonta w reżyserii Jana Rybkowskiego. Świątynia ta, wraz z przykościelnym cmentarzem, również znajduje się w rejestrze zabytków województwa łódzkiego (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi, 2026).

Na terenie gminy są także miejsca pamięci poświęcone tragicznym wydarzeniom z okresu II wojny światowej. Jednym z nich jest zbiorowa mogiła w Lesie Zwierzynieckim upamiętniająca egzekucję 20 niewinnych mieszkańców Skierniewic, rozstrzelanych przez okupantów 17 września 1944 r. Po wojnie szczątki przeniesiono na cmentarz, a miejsce zbrodni oznaczono pomnikiem z krzyżem i tablicą z nazwiskami ofiar. Co roku odbywają się tam uroczystości rocznicowe z udziałem władz lokalnych, harcerzy i mieszkańców (Muzeum Historyczne Skierniewic im. Jana Olszewskiego, 2024). W lesie jest również pojedyncza mogiła 16-letniego Jana Wiczorka, który zginął w 1945 r. w wyniku eksplozji miny. Miejsce to przypomina o zagrożeniu, jakie stwarzało zaminowanie lasu przez Niemców pod koniec wojny. Kolejnym ważnym miejscem pamięci jest pomnik w Pszczonowie, postawiony w hołdzie mieszkańcom wsi poległym podczas II wojny światowej. Obiekt o prostej formie, zlokalizowany w centrum wsi, jest miejscem corocznych uroczystości patriotycznych odbywających się 11 listopada (OSP Pszczonów, 2024).

Wśród walorów antropogenicznych gminy Maków szczególne wyróżniają się coroczne wydarzenia kulturalne, które integrują społeczność lokalną i przyciągają turystów. Jednym z takich wydarzeń jest Makowska Majówka. Jest to plenerowa impreza, najczęściej w ostatni weekend maja, z paradą, występami artystycznymi, koncertami oraz stoiskami z potrawami, która od ponad 20 lat stanowi istotny element kalendarza gminy i jest lokalną tradycją. Inną imprezą kulturalną jest Noc Świętojańska (23 czerwca), która odbywa się przy ognisku, z udziałem orkiestry i pokazem sztuki ognia, sprzyjając integracji mieszkańców, a jej organizacja wspierana jest przez Program Rozwoju Obszarów Wiejskich i Lokalną Grupę Działania „Gniazdo” (Gmina Maków, b.r.a.). Makowski Karnawał, organizowany w ostatnią niedzielę przed Wielkim Postem, również jest ważnym wydarzeniem

kulturalnym i łączy elementy tradycyjne i nowoczesne, prezentując lokalne talenty artystyczne, występy z pomysłowymi choreografiami i strojami, a także koncert orkiestry. Każda edycja ma swój wyjątkowy motyw przewodni (Pierzchała, 2024), a przy tym promuje kulturę oraz współpracę między pokoleniami.

6. Gospodarstwa agroturystyczne w gminie Maków

Agroturystyka staje się jedną z szybko rozwijających się form turystyki w Polsce. Jej popularność może wynikać z rosnącego zapotrzebowania na spokojny wypoczynek w kontakcie z naturą, z dala od dużych miast. Gmina Maków dzięki swoim walorom przyrodniczym, rolniczemu charakterowi oraz spokojnemu krajobrazowi ma odpowiednie warunki do rozwoju tego typu działalności. Na podstawie przeprowadzonych wywiadów przedstawiono charakterystykę wszystkich trzech gospodarstw agroturystycznych działających na terenie gminy.

Osada Maków znajduje się w miejscowości Maków-Kolonia. Dogodna lokalizacja w spokojnej okolicy, a zarazem w niedalekiej odległości od Skierniewic, sprzyjała założeniu agroturystyki. Cisza i kontakt z naturą są istotnymi atutami z punktu widzenia klientów mieszkających w miastach. Oferta agroturystyki obejmuje możliwość zakwaterowania w dwóch pokojach z łazienką oraz wiele usług edukacyjno-rekreacyjnych. Do najważniejszych należą: półkolonie letnie dla dzieci w wieku od ok. 5 do 13 lat, wypiekanie chleba w starej, tradycyjnej chacie i warsztaty artystyczne. Kluczowym elementem miejsca są konie – ośrodek ma 10 koni wraz z infrastrukturą umożliwiającą naukę jazdy konnej i rekreację w siodle.

Drugim ważnym miejscem jest centrum edukacyjne W Miejskiej Kniei. Znajduje się ono w Makowie, na obrzeżach miejscowości, łączy edukację przyrodniczą, tradycyjne rzemiosło i sztukę przetrwania. Obiekt oferuje wiele warsztatów i kursów, m.in. o następującej tematyce: zielarstwo i dzikie rośliny jadalne, bushcraft i survival – praktyczne zajęcia z zakresu przetrwania w terenie, rękodzieło leśne, lasoterapia – zajęcia terapeutyczne wykorzystujące kontakt z lasem, leśna kosmetyka i leśne szkolenia dla kobiet. Na terenie obiektu znajduje się pracownia terenowa. Organizowane są gry terenowe, np. podchody dla szkół, a także zajęcia kulinarne i budowanie szałasów. Zainteresowani mogą skorzystać z różnych form zakwaterowania: przestrzeni do spania na słomie i antresoli z łóżkami w pracowni, z Leśnej Wioski, czyli drewnianych domków z tradycyjną

chatą dymną, Leśnej Osady – szałasów typu tipi oraz polany do rozstawiania namiotów (Mikulska, 2023).

Gospodarstwo agroturystyczne Wolna Chwila znajduje się w miejscowości Wola Makowska i działa od 2022 r. Podstawą oferty są noclegi w domku wypoczynkowym w stylu loftowo-rustykalnym. Dom może pomieścić osiem osób, a wewnątrz wyposażone jest w dwa salony, dwie łazienki, kuchnię, antresolę z sypialnią. Udogodnieniami są bezpłatne wi-fi oraz prywatny parking. Do dyspozycji gości jest także ogród z miejscem na piknik, a dom połączono z wiatą biesiadną. Za dodatkową opłatą goście mogą skorzystać z sauny oraz jacuzzi (Gospodarstwo Agroturystyczne Wolna Chwila, b.r.).

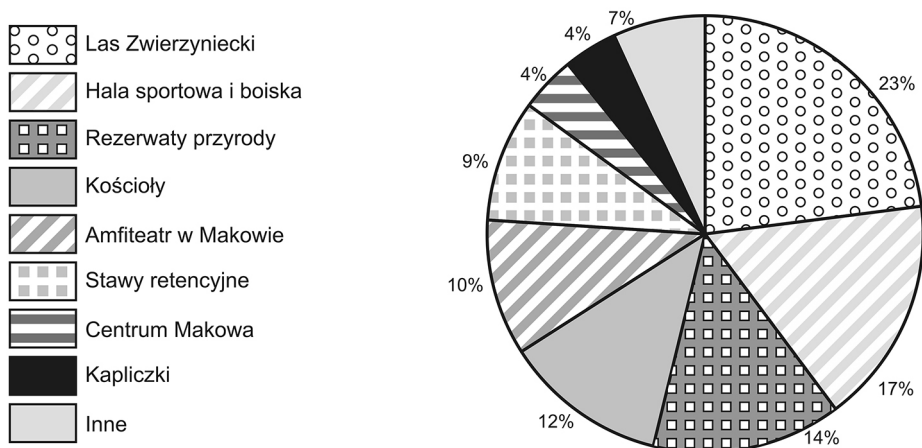
7. Atrakcyjność i promocja gminy Maków w opinii mieszkańców

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród mieszkańców gminy Maków można zauważyć, że zdecydowana większość respondentów postrzega gminę jako miejsce atrakcyjne turystycznie. Aż 73% ankietowanych uznało, że gmina Maków stanowi interesujące miejsce dla turystów. Tylko 27% nie zgodziło się z tą opinią, co może świadczyć o ogólnie pozytywnym wizerunku gminy w oczach mieszkańców.

W odpowiedziach na pytanie otwarte dotyczące najciekawszych obszarów i obiektów przyciągających turystów najczęściej wymieniane były: Las Zwierzyniecki oraz inne kompleksy leśne, hala sportowa i boiska, rezerваты przyrody Uroczysko Bażantarnia i Źródła Borówki, kościoły w Makowie i Pszczonowie oraz amfiteatr w Makowie. Mniej licznie wskazywano stawy retencyjne w Woli Makowskiej i Pszczonowie oraz kapliczki. Ze względu na niewielki udział niektórych odpowiedzi (drogi rowerowe, rzeka Uchanka, agroturystyka, świecący napis „Maków”) zostały one połączone w kategorię „Inne” (rysunek 2, s. 88).

Duże znaczenie przypisano również wydarzeniom cyklicznym, które mogą odgrywać główną rolę w zachęcaniu do odwiedzenia. W odpowiedziach na pytanie otwarte uznano, że najbardziej rozpoznawalnym i docenianym wydarzeniem jest Makowska Majówka – została wskazana przez zdecydowaną większość respondentów (67%). Inne imprezy, takie jak zawody sportowe, rajdy rowerowe, turnieje taneczne, mecze lokalnej drużyny piłkarskiej, a także Noc Świętojańska czy Makowski Karnawał, również wymieniono jako wydarzenia mogące zainteresować przyjezdnych. W pytaniu otwartym o lokalne zwyczaje respondenci żadnych nie

wymienili, jednakże warto dodać, że wielu mieszkańców traktuje cykliczne wydarzenia (Makowską Majówkę, zawody strażackie, przybycie pielgrzymki łowickiej) jako formy tradycji.

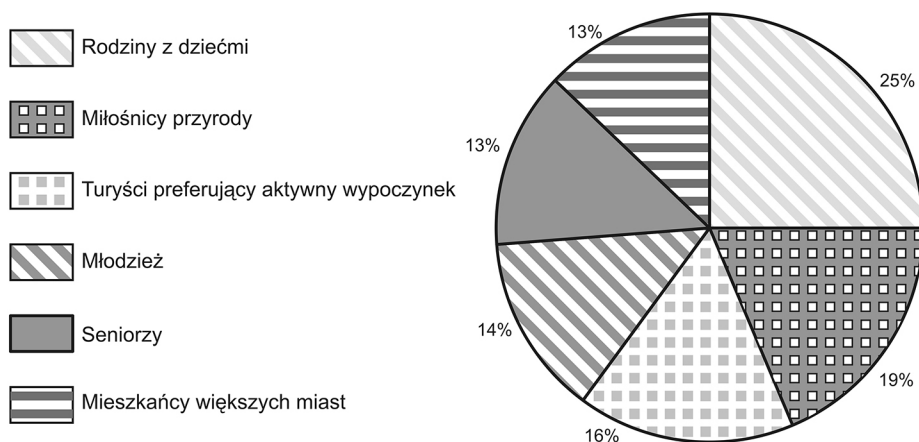
Rysunek 2. Obszary i obiekty atrakcyjne dla potencjalnych odwiedzających gminę Maków według opinii jej mieszkańców
Źródło: opracowanie własne

Choć ruch turystyczny jest niewielki, mieszkańcy dostrzegają jego sezonowość – najwięcej turystów pojawia się latem, w okresie wakacyjnym. Częściowo wskazywana była również jesień ze względu na grzybiarzy, którzy odwiedzają liczne obszary leśne na terenie gminy.

Wśród pytań zawartych w ankiecie znalazło się także zagadnienie dotyczące potencjalnych grup społecznych, do których mogłaby być skierowana oferta turystyczna. W pytaniu wielokrotnego wyboru mieszkańcy mieli możliwość wskazania maksymalnie trzech kategorii odbiorców. Największy potencjał widziany jest w rodzinach z dziećmi – tę grupę podało 25% respondentów. Kolejne miejsca zajęli miłośnicy przyrody (19%) oraz turyści preferujący aktywny wypoczynek (16%), co pozwala stwierdzić, że rośnie znaczenie walorów naturalnych i rekreacyjnych gminy. Nieco mniej, ale wciąż licznie, wskazywane były grupy młodzieży (14%), seniorów (13%) oraz mieszkańców większych miast (również 13%) (rysunek 3).

Pomimo pozytywnej oceny atrakcyjności gminy aż 69% ankietowanych uznało, że Maków nie jest obecnie dobrze promowany jako cel turystyczny. Zwracano uwagę przede wszystkim na brak wyraźnej oferty turystycznej, ograniczoną bazę noclegową i gastronomiczną

oraz słabą widoczność gminy w mediach i przestrzeni publicznej. Krytycznie oceniono fakt, że na większości wydarzeń pojawiają się tylko mieszkańcy, a gmina nie korzysta w pełni z dostępnych narzędzi promocyjnych typu media społecznościowe, reklama w regionie czy foldery informacyjne.

Rysunek 3. Grupy społeczne, które zdaniem mieszkańców mogłyby przyciągnąć gmina Maków

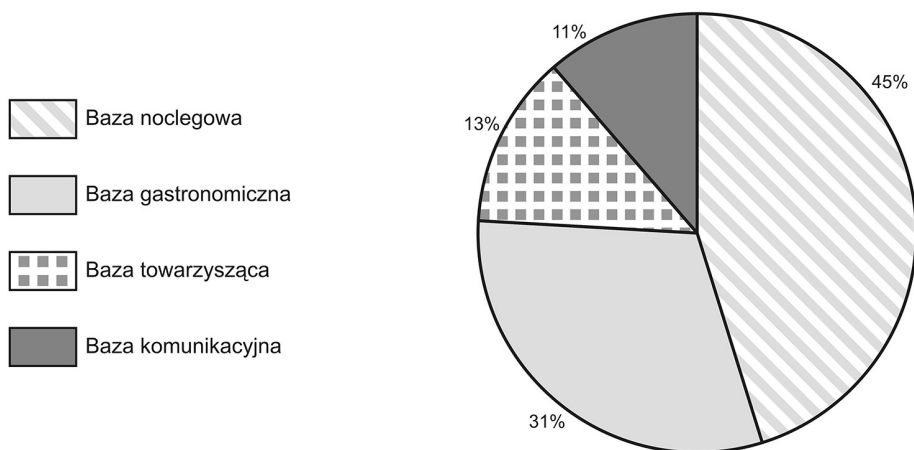
Źródło: opracowanie własne

Brak infrastruktury turystycznej stanowi główną barierę rozwoju tego sektora. W pytaniu wielokrotnego wyboru najczęściej wskazywanymi niedostatkami były: baza noclegowa i gastronomiczna, w mniejszym stopniu baza towarzysząca i baza komunikacyjna (rysunek 4, s. 90).

Zdecydowana większość ankietowanych (91%) oceniła, że gmina Maków ma dobrą dostępność komunikacyjną. Tak jednoznaczna ocena pozwala stwierdzić, że dojazd do gminy nie jest postrzegany przez mieszkańców jako bariera rozwoju turystyki.

Według większości respondentów (64%) powstanie nowego obiektu noclegowego mogłoby pozytywnie wpłynąć na wzrost liczby turystów. W uzasadnieniach pojawiały się argumenty dotyczące wygody dla osób przyjeżdżających z daleka oraz rosnącej popularności agroturystyki. Ankietowani zwracali uwagę na to, że obecnie brakuje miejsc noclegowych w gminie, co znacznie ogranicza rozwój turystyki. Wskazywano również, że gmina ma potencjał wynikający z położenia w sąsiedztwie aglomeracji, dzięki któremu może oferować mieszkańcom miast wypoczynek na łonie natury. Taka baza noclegowa otwiera także możliwości organizowania

wydarzeń o charakterze prywatnym, np. wieczorów panieńskich czy kawalerskich oraz zachęca gości do lepszego poznawania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu. Z kolei 30% respondentów uznało, że powstanie nowego obiektu noclegowego nie wpłynęłoby znacząco na rozwój turystyki, a 6% badanych pozostało neutralnych. Wśród argumentów osób krytykujących powstanie nowego obiektu wymieniano: brak wystarczającej liczby atrakcji, które uzasadniłyby dłuższy pobyt, niewielką skalę turystyki w regionie oraz brak infrastruktury gastronomicznej i informacyjnej. Ankietowani uznali, że gmina Maków ma charakter bardziej „jednodniowy” – jest lepszym miejscem na krótki wyjazd niż na dłuższe wakacje. Różnorodność odpowiedzi pokazuje, że choć mieszkańcy dostrzegają potrzebę rozwoju infrastruktury noclegowej, to jednocześnie mają świadomość, że sukces tego rozwoju zależy od wielu czynników.

Rysunek 4. Braki infrastruktury w zagospodarowaniu turystycznym wskazywane przez mieszkańców gminy Maków
Źródło: opracowanie własne

W ramach badania ankietowego pojawiło się pytanie o zdanie na temat ewentualnego utworzenia nowego wydarzenia lokalnego i jego potencjalnego wpływu na atrakcyjność turystyczną gminy. Zdecydowana większość respondentów wyraziła aprobatę dla tego pomysłu (86%), przy jedynie kilku głosach sceptycznych lub niezdecydowanych. Ankietowani wskazywali, że nowe wydarzenie zwiększyłoby atrakcyjność gminy. Wielu mieszkańców uważa, że obecnie niewiele się dzieje i każda nowa inicjatywa przyciągnie ludzi chociażby z czystej ciekawości. Mieszkańcy podkreślali, że w gminie

brakuje atrakcji, zwłaszcza dla młodzieży i rodzin z dziećmi. Wskazywano na potrzebę stworzenia przestrzeni do integracji i wspólnego spędzania czasu. Wydarzenia kulturalne, festyny czy kiermasze zostały określone jako mile widziane formy aktywności społecznej. Respondenci zauważyli również, że imprezy tego typu pełnią funkcję promocyjną – mogą pokazać walory gminy i przyciągnąć turystów, zwiększając jej rozpoznawalność. Pojawiały się konkretne propozycje tematyczne, m.in. wydarzenia związane z lokalną historią, naturą czy gastronomią. Często sugerowano, aby ich program był atrakcyjny nie tylko dla dzieci, lecz także dla dorosłych. Co ważne, mieszkańcy wydają się mieć dużą świadomość potencjału gminy i są otwarci na działania wzmacniające jej rozwój. Wśród odpowiedzi przeważała opinia, że jakiegokolwiek nowe, dobrze zaplanowane wydarzenie – szczególnie jeśli zostanie zorganizowane w sposób przemyślany, kreatywny i oryginalny – może zyskać dużą popularność. Wskazywano, że wydarzenia plenerowe organizowane latem cieszyłyby się największym zainteresowaniem. Pojawiły się także porównania do istniejących imprez, np. do Makowskiej Majówki, która, zdaniem respondentów, co roku przyciąga wiele osób. Widać więc, że mieszkańcy dostrzegają pozytywne efekty takich inicjatyw. Wśród nielicznych głosów sceptycznych 6% wypowiedzi było negatywnych, a 8% miało charakter neutralny. Niektórzy stwierdzili, że w gminie Maków dzieje się już wystarczająco dużo. Jednak tego typu opinie stanowiły mniejszość i nie wskazywały na silny sprzeciw, lecz na indywidualne odczucia (tabela 1).

Tabela 1. Porównanie rozkładu głosów oddanych przez ankietowanych na utworzenie nowego obiektu noclegowego i nowego wydarzenia w gminie Maków

Pytanie o utworzenie	Odpowiedzi (%)		
	Za	Przeciw	Nie mam zdania
Nowego obiektu noclegowego	64	30	6
Nowego wydarzenia	86	6	8

Źródło: opracowanie własne.

Zebrane odpowiedzi świadczą o dużym potencjale społecznym i promocyjnym, jaki może nieść za sobą organizacja nowej imprezy w gminie Maków. Mieszkańcy wyrażają chęć uczestnictwa, a jednocześnie zgłaszają

potrzeby oraz pomysły, co stwarza dobre warunki do utworzenia nowego przedsięwzięcia, odpowiadającego na realne oczekiwania społeczności. „Mieszkańcy każdej miejscowości pragną zorganizować jedyne, znaczące, niepowtarzalne wydarzenie” (Kaczmarek i in., 2010, s. 107). Dlatego w dalszej części zaproponowano nowy pomysł na event, który mógłby stanowić odpowiedź na to zapotrzebowanie.

8. Propozycja własnego wydarzenia promującego gminę Maków

Wprowadzenie nowego wydarzenia kulturalnego w miejscu, gdzie liczba atrakcji turystycznych jest ograniczona, tak jak w przypadku gminy Maków, ma duże znaczenie rozwojowe i społeczno-gospodarcze. Dobrze zaplanowane przedsięwzięcie może pomóc zbudować tożsamość miejsca, a tym samym stać się wizytówką miejscowości, która wcześniej nie była turystycznie widoczna. Wydarzenie samo w sobie może być produktem turystycznym. „Produkt turystyczny – wydarzenie to zaplanowane i zorganizowane zdarzenie (lub zespół zdarzeń), integrujące produkty proste oraz walory turystyczne, nastawione na osiągnięcie korzyści w sferze psychologicznej, społecznej i gospodarczej” (Kaczmarek i in., 2010, s. 107).

Jednym ze sposobów budowania rozpoznawalności obszarów wiejskich jest koncepcja wsi tematycznej (Idziak, 2009). Polega ona na ukierunkowaniu rozwoju miejscowości wokół jednej dominującej idei lub motywu przewodniego. Motywy przewodnie wsi tematycznych mogą wynikać z różnych czynników: tradycji, historii miejscowości, dziedzictwa kulturowego czy walorów przyrodniczych. Często inspiracją staje się również sama nazwa miejscowości.

Dlatego wyniki przeprowadzonych badań i analiza potencjału gminy Maków doprowadziły do propozycji utworzenia nowej imprezy pod nazwą W Krainie Maków, która nawiązywałaby nie tylko do nazwy gminy, ale również do motywu przewodniego eventu – maków polnych. Kwiaty te kojarzą się ze wsią, łąkami czy beztroską, dlatego wydarzenie ma być zarówno dla mieszkańców, jak i przyjezdnych przestrzenią doświadczania i inspirowania się naturą. Natomiast hasło „Rozkwitnij z nami!” podkreślałoby motyw przewodni imprezy, akcentując przy tym rozwój twórczy i kulturowy uczestników. Dwudniowy, plenerowy charakter wydarzenia zakłada różnorodny program obejmujący wszystkie grupy odbiorców.

Centralnym punktem byłoby „Makowe pole” – nowo zaaranżowana przestrzeń, prawdziwe pole kwitnących maków, które stałoby się aktywną częścią wydarzenia. Pole to byłoby naturalnym tłem do sesji zdjęciowych – amatorskich i profesjonalnych. Dla gości przygotowano by oznaczone alejki, które umożliwiałyby poruszanie się wśród kwiatów bez ich niszczenia. Przestrzeń zostałaby uzupełniona o dekoracje tematyczne i elementy scenograficzne, których goście mogliby użyć do zrobienia fotografii, m.in.: drewniane ramki do zdjęć, stylizowane ławki i rowery, huśtawki, wianki, bukiety oraz tabliczki z cytatami o naturze. Na miejscu czekali by również fotografowie oferujący turystom wykonanie pamiątkowych zdjęć. Odpowiednio przygotowana przestrzeń zachęcałaby do fotografowania i dzielenia się wrażeniami w mediach społecznościowych, które w dzisiejszych czasach są silnym narzędziem promocyjnym. „Makowe pole” mogłoby stać się elementem skutecznej promocji regionu, utworzono by hasztag #makowepole, a uczestnicy wydarzenia używaliby go w opisach swoich zdjęć i filmów udostępnianych w mediach społecznościowych, co pozwoliłoby organizatorom na śledzenie reakcji odbiorców i budowanie pozytywnego wizerunku wydarzenia i gminy Maków jako miejsca wyjątkowego i sprzyjającego twórczym formom turystyki.

Integralną częścią wydarzenia byłaby strefa warsztatowa z zajęciami prowadzonymi przez lokalnych twórców (m.in. wyplatanie wianków, malarstwo plenerowe, ceramika, zielarstwo), a także liczne konkursy o tematyce florystycznej i regionalnej, np. konkurs fotograficzny promujący walory gminy, konkurs na najlepszą fotografię wykonaną na „Makowym polu”, konkurs na najpiękniejszy strój inspirowany makami i kwiatami z pokazem mody w plenerze czy Makowy Quiz Rodzinny – konkurs drużynowy skierowany do dzieci i dorosłych. W quizie znalazłyby się pytania o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe gminy, o maki i inne rośliny polne lub o fakty i ciekawostki z życia gminy. Tego rodzaju lekka zabawa edukacyjna aktywizowałaby uczestników, upowszechniając wiedzę o gminie oraz wiedzę ogólną, a zarazem integrując pokolenia, bo pytania mogłyby dotyczyć zarówno historii, jak i współczesności.

Strefa kulinarna opierałaby się na lokalnych produktach, wypiekach oraz potrawach inspirowanych makiem. W tej strefie znalazłyby się także stoiska kół gospodyń wiejskich i stoiska z produktami lokalnych wytwórców, m.in.: miodami, serami, przetworami czy lokalnymi nalewkami. Program wzbogaciłby pokazy kulinarne z tradycyjnym wypiekiem chleba, z przygotowywania domowego masła lub ziołowego pesto. Strefa ta budowałaby atmosferę gościnności, a turyści mieliby zapewnione wyżywienie.

Jednym z kluczowych punktów programu byłoby wieczorne *silent disco* organizowane w otoczeniu kwitnących maków, stanowiące wyjątkową atrakcję plenerową. Zamiast tradycyjnych głośników uczestnicy otrzymaliby słuchawki bezprzewodowe, dzięki którym mogliby tańczyć do muzyki bez zakłócania ciszy otoczenia. Teren otoczony byłby makami, z wytyczonymi alejkami i dekoracjami świetlnymi (lampiony, girlandy), utworzono by także strefę relaksu z kocami i leżakami, gdzie można byłoby słuchać muzyki i odpoczywać. Dla uczestników mogłoby to być wyjątkowe doświadczenie – możliwość imprezowania i tańczenia pod gwiazdami, z dala od miasta, w zgodzie z naturą.

Z racji tego, że wydarzenie trwałoby dwa dni, w ramach infrastruktury przewidziane byłoby pole namiotowe. Goście, którzy zdecydowaliby się na nocleg w namiocie, zyskaliby możliwość pełniejszego uczestnictwa w wydarzeniach wieczornych (np. *silent disco*), a także szansę na wieczorny lub poranny kontakt z naturą (np. spacer po „Makowym polu” o wschodzie słońca). Teren byłby ogrodzony i oznakowany, z opcjonalną wypożyczalnią namiotów. W połączeniu z innymi elementami wydarzenia nocleg pod namiotem stałby się ciekawym doświadczeniem, a nie tylko logistycznym rozwiązaniem – byłby to dodatkowy kontakt z naturą.

Wydarzenie W Krainie Maków to propozycja imprezy integrującej naturę, kulturę i społeczność. Oferowany zróżnicowany program odpowiada na potrzeby mieszkańców i turystów, którzy poszukują estetycznych i kreatywnych doświadczeń. Wydarzenie miałoby szansę stać się ważnym punktem na mapie regionu. Mogłoby być również skutecznym narzędziem promocji turystyki krajoznawczej na terenie gminy Maków i narzędziem jej rozwoju społeczno-gospodarczego.

9. Interpretacja i wnioski

W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej oraz analizy materiałów źródłowych powstała mapa walorów turystycznych gminy Maków (rysunek 1). Na mapie wyróżniono pięć walorów przyrodniczych (rozdział 4), pięć walorów antropogenicznych (rozdział 5) oraz trzy gospodarstwa agroturystyczne (rozdział 6). Opisywane obiekty i obszary są nierównomiernie rozmieszczone w przestrzeni gminy. Najwięcej walorów – sześć – znajduje się w sołectwie Maków, które jest największym sołectwem gminy i jednocześnie jej centrum. Drugie pod względem wielkości i liczby walorów (cztery) jest sołectwo Pszczonów. Następnie tylko dwa walory są zlokalizowane w sołectwie Wola Makowska, a jeden walor mamy

w sołectwie Słomków. Oznacza to, że w pozostałych sołectwach nie zidentyfikowano żadnych walorów turystycznych. Tereny leśne koncentrują się głównie na północnych, wschodnich i zachodnich obrzeżach gminy, natomiast zbiorniki wodne położone są w dolinach cieków.

Jednym z analizowanych obszarów było Uroczysko Bażantarnia. Na podstawie obserwacji terenowych stwierdzono, że obecnie nie jest ono zagospodarowane turystycznie. Dostęp do niego jest utrudniony, a brak infrastruktury turystycznej (oznakowania, ścieżek, miejsc odpoczynku) znacząco ogranicza odwiedzającym możliwość korzystania z tego obszaru. Dodatkowym problemem jest niewystarczająca promocja tego miejsca, co wpływa na niską świadomość jego istnienia wśród mieszkańców oraz turystów. Podobne wnioski wynikają z inwentaryzacji rezerwatu Źródła Borówki. Teren ten również charakteryzuje się słabym oznakowaniem i trudną dostępnością, co przeszkadza w jego odnalezieniu. Brak podstawowej infrastruktury turystycznej sprawia, że rezerwat nie jest w pełni wykorzystywany w celach rekreacyjnych i krajoznawczych. Zarówno Uroczysko Bażantarnia, jak i Źródła Borówki stanowią cenne walory przyrodnicze gminy, jednak ich niska rozpoznawalność, ograniczona dostępność oraz brak odpowiedniej promocji powodują, że nie odgrywają one obecnie roli istotnych atrakcji turystycznych. Są to miejsca o najwyższym stopniu ochrony przyrody w gminie, co świadczy o ich wyjątkowości, jednakże tylko niewielu mieszkańców zauważyło ich znaczenie dla rozwoju turystyki.

Kolejnym zinwentaryzowanym obszarem były stawy w Woli Makowskiej. W trakcie badań terenowych stwierdzono podstawową infrastrukturę rekreacyjną – ławki, kosze na śmieci, miejsca na ognisko lub grill oraz prowizoryczną toaletę. Pomimo obecności tej infrastruktury teren wymaga dalszego zagospodarowania i uporządkowania. Istotnym utrudnieniem dla pełnego wykorzystania potencjału rekreacyjnego tego miejsca jest także sąsiedztwo zakładu przemysłowego, którego działalność powoduje okresowe występowanie nieprzyjemnych zapachów i hałasu.

Inwentaryzacja objęła również stawy w Pszczonowie, gdzie w ostatnich latach zrealizowano inwestycje mające na celu poprawę funkcji rekreacyjnych tego obszaru. Wbrew podjętym działaniom zauważalne są jednak oznaki zaniedbania – wysokie zarośla czy częściowe zniszczenia infrastruktury. Czynniki te ograniczają pełne wykorzystanie terenu przez odwiedzających. Wskazane byłoby przeprowadzenie dalszych prac pielęgnacyjnych i porządkowych, które mogłyby przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności tego miejsca.

Ostatnim z analizowanych obszarów przyrodniczych był kompleks leśny Zwierzyniec, który w trakcie obserwacji terenowych okazał się jednym z najbardziej intensywnie wykorzystywanych miejsc w gminie. Las pełni funkcję rekreacyjną i edukacyjną, przyciągając rowerzystów, spacerowiczów, grzybiarzy oraz wędkarzy. Stanowi on ważny element lokalnej przestrzeni rekreacyjnej i jeden z cenniejszych walorów przyrodniczych gminy Maków. Jednocześnie Las Zwierzyniecki był najczęściej wymieniany przez mieszkańców gminy Maków w badaniu ankietowym jako teren, który może przyciągnąć turystów.

Istotnym elementem krajobrazu kulturowego gminy są zabytki sakralne, w szczególności kościoły w Makowie oraz Pszczonowie. Były one najczęściej wymienianym walorem antropogenicznym gminy w opinii jej mieszkańców. Oba obiekty zostały wpisane do rejestru zabytków, co podkreśla ich znaczenie historyczne i architektoniczne. Świątynie te pełnią przede wszystkim funkcje religijne dla lokalnej społeczności, a jednocześnie stanowią ważne świadectwo historii regionu. Ich wartość wynika także z walorów architektonicznych oraz związków z kulturą i kinematografią, co czyni je potencjalnymi punktami zainteresowania w ramach turystyki kulturowej i krajoznawczej.

Kolejną grupę walorów antropogenicznych stanowią mogiły i pomniki upamiętniające wydarzenia historyczne, w szczególności związane z okresem II wojny światowej. Obiekty te odgrywają ważną rolę w kształtowaniu pamięci historycznej regionu oraz pozwalają na zachowanie i przekazywanie wiedzy o losach dawnych pokoleń. Miejsca pamięci łączą w sobie funkcję edukacyjną z wymiarem symbolicznym i emocjonalnym, dzięki czemu mogą przyciągać osoby zainteresowane historią, tematyką wojenną oraz dziedzictwem patriotycznym.

Integralnym elementem walorów antropogenicznych gminy są także wydarzenia kulturalne, które stanowią ważny przejaw aktywności lokalnej społeczności. Analiza tych wydarzeń oraz udział w nich wskazują, że gmina Maków funkcjonuje nie tylko jako jednostka administracyjna czy przestrzeń geograficzna, lecz także jako aktywna i kreatywna wspólnota mieszkańców. Organizowane inicjatywy kulturalne sprzyjają integracji społecznej, wzmacniają lokalną tożsamość oraz pełnią funkcję promocyjną, przyczyniając się do budowania pozytywnego wizerunku gminy.

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów z właścicielami wszystkich trzech gospodarstw agroturystycznych funkcjonujących na terenie gminy Maków można stwierdzić, że oferta agroturystyczna w gminie jest zróżnicowana i skierowana do różnych grup odbiorców. Poszczególne obiekty proponują nie tylko noclegi, ale również dodatkowe atrakcje

edukacyjne, rekreacyjne oraz warsztatowe. Osada Maków koncentruje się na zajęciach związanych z jeździectwem, edukacją dzieci oraz warsztatami tradycyjnego rzemiosła. Gospodarstwo W Miejskiej Kniei oferuje szeroki zakres warsztatów przyrodniczych, survivalowych i edukacyjnych, łącząc turystykę z nauką i kontaktem z naturą. Z kolei gospodarstwo Wolna Chwila skupia się na zapewnieniu komfortowego wypoczynku w spokojnym, wiejskim otoczeniu, proponując noclegi w dobrze wyposażonym domu wraz z dodatkowymi udogodnieniami rekreacyjnymi. Z przeprowadzonej analizy wynika, że agroturystyka w gminie Maków rozwija się, jednak obecnie skala tej działalności jest stosunkowo niewielka, co wynika z małej liczby funkcjonujących gospodarstw. Jednocześnie różnorodność oferowanych usług pokazuje, że istnieją możliwości dalszego rozwoju tej formy turystyki, szczególnie opierającej się na walorach przyrodniczych, spokojnym charakterze obszaru oraz usługach edukacyjnych i rekreacyjnych. Rozwój agroturystyki mógłby przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy, wydłużenia czasu pobytu odwiedzających oraz wzmocnienia lokalnej gospodarki.

Analiza wyników badania ankietowego pokazuje, że mieszkańcy gminy Maków w dużej mierze postrzegają swoją miejscowość jako atrakcyjne miejsce turystyczne, co świadczy o pozytywnym wizerunku regionu w oczach lokalnej społeczności. Stanowi to solidną podstawę do dalszego rozwoju turystyki, ponieważ istnieje społeczna gotowość do wspierania inicjatyw promujących gminę oraz wdrażania nowych atrakcji i organizowania wydarzeń, które mogłyby przyciągnąć turystów spoza regionu. Wyniki pozwalają także stwierdzić, że oferta turystyczna powinna być przede wszystkim skierowana do rodzin z dziećmi, miłośników przyrody oraz osób preferujących aktywny wypoczynek, co podkreśla znaczenie walorów przyrodniczych i rekreacyjnych gminy. Jednocześnie wskazania dotyczące młodzieży, seniorów i mieszkańców większych miast sugerują, że można tworzyć różnorodną ofertę odpowiadającą wielorakim potrzebom turystów, projektując działania turystyczne i wydarzenia w sposób uniwersalny, łączący edukację przyrodniczą, aktywność fizyczną oraz atrakcje rodzinne, aby maksymalnie wykorzystać potencjał regionu. Wydarzenia kulturalne, mimo że nie zawsze mają długą tradycję, stały się ważnym elementem życia społecznego i kulturalnego gminy. Pełnią funkcję integracyjną i promocyjną, będąc lokalnymi świętami, wokół których koncentruje się aktywność mieszkańców. Odpowiedzi ankietowanych pokazują również, że mieszkańcy dostrzegają zróżnicowanie potencjalnych odbiorców, zarówno młodszych, jak i starszych, którzy mogliby korzystać z oferty rekreacyjnej i kulturalnej gminy. Ponadto rozwój bazy noclegowej jest postrzegany

jako ważny element zwiększania liczby turystów i wydłużenia czasu ich pobytu, szczególnie w odniesieniu do osób przyjeżdżających z pobliskich miast. Jednakże część respondentów zaznacza, że sama infrastruktura noclegowa nie wystarczy do pełnego rozwoju turystyki – konieczne jest równoległe rozwijanie atrakcji, infrastruktury towarzyszącej oraz promocji regionu. Obecnie gmina Maków uznawana jest za miejsce głównie jednodniowych wyjazdów, co podkreśla potrzebę kompleksowego podejścia do rozwoju turystyki. Mieszkańcy wyrażają zdecydowane poparcie dla organizacji nowego wydarzenia lokalnego – większość uważa, że mogłoby ono zwiększyć atrakcyjność gminy, sprzyjać integracji społecznej i przyciągnąć turystów z zewnątrz. Dobrze zaplanowane i atrakcyjne wydarzenie pełniłoby również funkcję promocyjną, eksponując walory przyrodnicze i kulturowe regionu. Z kolei w sprawie utworzenia nowego obiektu noclegowego zdania mieszkańców gminy były bardziej podzielone – choć większość dostrzega korzyści, część osób zwraca uwagę, że bez rozwoju atrakcji turystycznych wpływ takiego obiektu na przyjazdy turystów może być ograniczony. W przeciwieństwie do pomysłu organizacji nowego wydarzenia lokalnego, który spotkał się z wyraźnie większym poparciem jako realna szansa na promocję i rozwój turystyki. Jednocześnie badanie ujawnia, że gmina Maków jest słabo promowana jako cel turystyczny – brak spójnej oferty, ograniczona baza noclegowa i gastronomiczna oraz słaba widoczność w mediach i przestrzeni publicznej powodują, że ruch turystyczny ogranicza się głównie do mieszkańców. Konsekwencją jest potrzeba opracowania kompleksowej strategii promocji, wykorzystującej media społecznościowe, reklamy regionalne oraz materiały informacyjne, a także rozwój infrastruktury i atrakcji, by zwiększyć zainteresowanie turystów spoza gminy.

Z uwagi na chęć mieszkańców gminy wyrażoną w badaniu ankietowym co do utworzenia nowej imprezy zaproponowano nowe wydarzenie tematyczne, które łączy integrację lokalnej społeczności z promowaniem gminy. Przy okazji zaproponowane wydarzenie swoim motywem podkreśla, że gmina Maków ma szansę na rozwój turystyki i rekreacji, opierając się na modelu wsi tematycznej.

10. Podsumowanie

Całość zgromadzonego materiału wskazuje, że gmina Maków ma potencjał turystyczny wynikający zarówno z walorów przyrodniczych, jak i antropogenicznych. Cenne obszary przyrodnicze sprzyjają rozwojowi

turystyki rekreacyjnej i przyrodniczej, przyciągając osoby poszukujące kontaktu z naturą oraz aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu. Z kolei walory kulturowo-historyczne, takie jak zabytki sakralne, miejsca pamięci oraz lokalne wydarzenia kulturalne, stanowią ważne elementy oferty turystyki krajoznawczej. Odpowiednie zagospodarowanie, poprawa dostępności oraz skuteczna promocja walorów przyrodniczych i antropogenicznych mogą w istotny sposób przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy oraz rozwoju lokalnej turystyki.

Oferta agroturystyczna w gminie Maków jest zróżnicowana i obejmuje noclegi oraz dodatkowe atrakcje edukacyjne i rekreacyjne. Mimo niewielkiej liczby gospodarstw działalność ta wykazuje możliwości rozwoju, który może przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy oraz wzmocnienia lokalnej gospodarki.

Mieszkańcy gminy Maków postrzegają swoją miejscowość jako interesujące miejsce turystyczne oraz zauważają potrzebę rozwoju atrakcji, wydarzeń lokalnych i promocji regionu. Jedną z odpowiedzi na te potrzeby może być zaproponowane nowe wydarzenie tematyczne, które wspieraloby integrację społeczności oraz promocję gminy i rozwój turystyki. Dzięki skoordynowanym inicjatywom możliwy jest dalszy, zrównoważony rozwój turystyki w gminie Maków.

Bibliografia

- Bednarek, R. (2012, 11 lutego). W pobliżu Woli Makowskiej, na terenie tzw. Ruczaju, powstaje trzeci staw. *Skierniewice Nasze Miasto*. https://skierniewice.nasze_miasto.pl/w-pobliżu-woli-makowskiej-na-terenach-tzw-ruczaju-powstaje/ar/c8-1273777
- Binek, A. (2025). *Walory turystyczne gminy Maków* [niepublikowana praca licencjacka]. Uniwersytet Łódzki.
- Czech, K. (2014, 19 lutego). Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Zwierzyniec Królewski. Nadleśnictwo Skierniewice. https://skierniewice.lodz.lasy.gov.pl/mapa-nadleśnictwa-skierniewice/-/journal_content/56/161119/23784819?p_p_auth=q8vPLSUw
- Dzięczkowski, A. (1969). Historia i przyroda „Uroczyska Bażantarnia” pod Skierniewicami. *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę*, 25(1), 18–24.
- Gaworecki, W. (2003). *Turystyka*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Gmina Maków. (b.r.a). *Noc świętojańska na zdjęciach*. <https://www.gminamakow.info/aktualnosci/292-iii-noc-swiętojańska-na-zdjęciach.html>
- Gmina Maków. (b.r.b). *Przyroda*. <https://www.gminamakow.info/dla-turystow/przyroda.html>
- Gmina Maków. (b.r.c). *Zabytki*. <https://www.gminamakow.info/dla-turystow/zabytki.html>
- Gospodarstwo Agroturystyczne Wolna Chwila. (b.r.). <http://www.wolnachwila.agro.pl>
- Grzyl, A., Woźniak, B. (2007). Okazałe dęby szypułkowe w rezerwacie „Uroczysko Bażantarnia” koło Skierniewic. *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę*, 63(4), 43–55.

- Idziak, W. (2009). Specjalizacja tematyczna wsi i turystyka. W: A. Stasiak (red.), *Kultura i turystyka – razem, ale jak?* (s. 127–137). Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa.
- Józefcecki, J. (2010). *Dzieje gminy Maków 1340–2000*. Urząd Gminy w Makowie. <https://www.gminamakow.info/images/Dzieje-Gminy-Makow-1340-2000.pdf>
- Kaczmarek, J., Stasiak, A., Włodarczyk, B. (2010). *Produkt turystyczny*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Lijewski, T., Mikułowski, B., Wyrzykowski, J. (2002). *Geografia turystyki Polski*. Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Mika, M. (2007a). Formy turystyki poznawczej. W: W. Kurek (red.), *Turystyka* (s. 198–232). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mika, M. (2007b). Turystyka wiejska. W: W. Kurek (red.), *Turystyka* (s. 330–333). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mikulska, K. (2023). Dla harcerzy. *W miejskiej kniei*. <https://www.wmieskiejkniei.com/harcerze>
- Muzeum Historyczne Skierniewic im. Jana Olszewskiego. (2024, 17 września). *Upamiętnienie 80. rocznicy rozstrzelania w Zwierzyńcu* [post, dołączono zdjęcia]. Facebook. <https://www.facebook.com/Muzeum.Historyczne.Skierniewic/posts/upamiętnienie-80-rocznicy-rozstrzelania-w-zwierzyńcu-dziś-17-września-jak-co-rok/928936925920059/>
- OSP Pszczonów. (2024, 11 listopada). *Dziś świętujemy 106. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości!* [post, dołączono zdjęcia]. Facebook. <https://www.facebook.com/osp.pszczonow/posts/pfbid0vd6AavUiFdVumwYXzkZxmPmTfSvwZ2VmWtZKR-9MKJSjJMBYogXapkcH1d8Tq5Mcb1>
- Pierzchała, B. (2024, 12 lutego). Makowski Karnawał po raz 28. *e-Głos Skierniewice Żyrardów*. <https://eglos.pl/aktualnosci/item/43191-makowski-karnawal-po-raz-28>
- Rogalewski, O. (1980). *Zagospodarowanie turystyczne*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Staniszewski, P. (b.r.). *Szczegóły parafii św. Doroty w Pszczonowie*. <https://diecezja.lowicz.pl/parafia/sw-doroty-w-pszczonowie/>
- Stawy Wola Makowska (PZW Łódź). (2014, 2 maja). *Wedkuje.pl*. <https://wedkuje.pl/l/stawy-wola-makowska/74991>
- Urząd Gminy Maków. (2010). *Gmina Maków – 670 lat rozwoju* [broшуra].
- Urząd Gminy Maków. (2015). *Gmina Maków – regionalnym centrum innowacji i rozwoju* [broшуra].
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi. (2026). *Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. łódzkiego*. https://www.wuoz-lodz.pl/files/docs/rejestr_zabytkow_nierucho.pdf
- Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 października 1982 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. M.P. 1982, nr 25, poz. 234. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP19820250234>
- Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 3 marca 1989 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. M.P. 1989, nr 9, poz. 77. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP19890090077>

WALORY TURYSTYCZNE GMINY MAKÓW

Abstrakt: Walory turystyczne są podstawowym czynnikiem wpływającym na decyzje podejmowane przez odwiedzających dane miejsce. To właśnie one mają wzbudzić zainteresowanie turystów oraz umożliwić realizację różnych form aktywności poznawczej,

rekreacyjnej czy kulturowej. Odpowiednie rozpoznanie i ocena walorów stanowią podstawę rozwoju turystyki, zwłaszcza w gminach wiejskich, takich jak gmina Maków. Celem artykułu jest identyfikacja oraz ocena walorów turystycznych gminy Maków, wskazanie możliwości ich wykorzystania w dalszym rozwoju turystyki na tym obszarze, a także zaproponowanie nowego wydarzenia kulturowego promującego gminę. W badaniach zastosowano analizę źródeł wtórnych oraz badania terenowe, które pozwoliły na rozpoznanie zasobów przyrodniczych i kulturowych gminy. Wyniki badań pokazują, że gmina Maków dysponuje licznymi walorami turystycznymi, w tym zasobami przyrodniczymi: lasami, obszarami chronionymi i zasobami wodnymi, a także elementami dziedzictwa kulturowego. Wnioski z przeprowadzonej analizy pozwalają stwierdzić, że właściwa identyfikacja, ocena oraz promocja walorów turystycznych mogą przyczynić się do rozwoju lokalnego oraz zwiększenia zainteresowania turystyką krajoznawczą na terenie gminy Maków, która ma istotny, choć często niedoceniany potencjał turystyczny.

Słowa kluczowe: walory turystyczne, gmina Maków, turystyka krajoznawcza, walory przyrodnicze, walory antropogeniczne, rozwój lokalny

THE TOURIST VALUES OF THE MAKÓW COMMUNE

Abstract: Tourist attractions are a key factor influencing the decisions made by visitors. They are intended to arouse tourists' interest and enable various forms of cognitive, recreational, and cultural activities. Proper identification and evaluation of these attractions constitute the basis for tourism development, especially in rural communes such as Maków. The aim of the article is to identify and assess the tourist attractions of the Maków commune, and to indicate possibilities for their use in its further development, while proposing a new cultural event. The research methods included an analysis of secondary sources and field studies, which allowed the identification of the commune's natural and cultural resources. The results indicate that the Maków commune has numerous tourist attractions, including natural resources such as forests, protected areas, and water resources, as well as elements of cultural heritage. The conclusions show that proper identification, evaluation, and promotion of tourist attractions may contribute to local development and increase interest in sightseeing tourism in the Maków commune, as it possesses significant, though often underestimated, tourism potential.

Keywords: tourist values, Maków commune, sightseeing tourism, natural value, cultural value, local development